

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра державно-правових дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

Віталій СЕРЬОГІН

2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти:	другий (магістерський)
галузь знань:	08 Право
спеціальність:	081 Право
освітньо-професійна програма	Право
вид дисципліни:	обов'язкова
факультет:	юридичний

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

«31» серпня 2023 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Григоренко Євген Іванович, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін, доцент
Хабарова Тетяна Володимирівна, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін

Програму схвалено на засіданні кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету

Протокол від «31» серпня 2023 року № 10

Завідувач кафедри
державно-правових дисциплін

Наталія ГРИШИНА

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право

Гарант освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Право»
доктор юридичних наук, професор

Віталій СЕРЬОГІН

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «31» серпня 2023 року № 1

Голова науково-методичної комісії

Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Актуальні проблеми порівняльного правознавства» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра, на підставі стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Спеціальність **081 Право**

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Метою викладання навчальної дисципліни** є підготовка здобувачів рівня вищої освіти магістр, здатних до практичної юридичної діяльності найвищої кваліфікації, наукового пошуку та науково обґрунтованого аналізу правової дійсності, орієнтування у правових системах держав світу.

1.2. **Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни** є формування у здобувачів рівня вищої освіти магістр відповідних програмних компетентностей, зокрема здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК 1); здатність проводити дослідження на відповідному рівні (ЗК 2); здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 3); здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності) (ЗК 8); здатність працювати в міжнародному контексті (ЗК9); здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, в ситуаціях правової невизначеності (СК 1); здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України (СК 2); здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України (СК 4); здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції (СК 5); здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію (СК 6); здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності (СК 9); здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також особливостей практики їх застосування (СК 10); здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією (СК 13).

1.3. **Кількість кредитів:** 4

1.4. **Загальна кількість годин:** 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
24 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	4 год.
Самостійна робота	

84 год.	110 год.
Індивідуальне завдання -	
1	1

1.6. Заплановані результати навчання

Відповідно до освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня вищої освіти здобувачі повинні досягти таких програмних результатів навчання: оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання (ПРН 1); співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами (ПРН 2); проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження (ПРН 3); вільно спілкуватися правничою іноземною мовою (однією з офіційних мов Ради Європи) усно і письмово (ПРН 5); обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи (ПРН 6); дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання (ПРН 7); оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності (ПРН 8); генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг (ПРН 9); аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права (ПРН 10); використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції (ПРН 11); проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу (ПРН 12); аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів (ПРН 13); обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування (ПРН 14); мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування (ПРН 15); брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини (ПРН 16); інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності (ПРН 17); визначати актуальну професійно-практичну чи професійно-наукову проблему, планувати і виконувати дослідження щодо її вирішення (ПРН 18).

2. Тематичний план навчальної дисципліни

«Актуальні проблеми порівняльного правознавства»

Розділ 1. Актуальні проблеми загальної частини порівняльного правознавства

Тема 1. Порівняльне правознавство як метод, наука та навчальна дисципліна: проблемні питання

Природа порівняльного правознавства: основні концепції. Особливості предмета порівняльного правознавства як науки. Об'єкти порівняльного правознавства, їх види. Термінологія порівняльного правознавства. Місце порівняльного правознавства в системі юридичних наук. Актуальність порівняльно-правових досліджень в сучасному світі. Методологія порівняльного правознавства. Філософські, загальнонаукові та спеціально наукові методи порівняльного правознавства. Функції порівняльного правознавства. Інтеграційні процеси в світі та порівняльне правознавство.

Тема 2. Типологія правових систем світу. Проблема зближення та взаємний вплив правових систем.

Загальна характеристика правової системи. Правова система як об'єкт юридичної компаративістики. Поняття типології правових систем світу. Основні критерії типології правових систем. Тип правової системи (правова сім'я). Основні правові типи (сім'ї) правових систем, підходи до їх визначення. Групи та підгрупи (підтипи) правових систем. Загальносвітові тенденції зближення та взаємовпливу правових систем. Правова акультурація, її види, позитивні та негативні наслідки. Рецепція та реставрація. Гармонізація та уніфікація законодавства. Програмно-забезпечувальні та юридичні засоби зближення правових систем. Теорія і практика конвергенції, зміна її сутності в сучасних умовах. Правові альянси. Правова система України та її типологічна належність.

Розділ 2. Актуальні проблеми особливої частини порівняльного правознавства

Тема 3. Актуальні проблеми дослідження романо-германського (континентального) типу правових систем.

Особливості романо-германської правової сім'ї. Основні етапи розвитку романо-германської правової сім'ї. Європейське право. Виникнення перших європейських університетів. Напрямки впливу європейських університетів на розвиток романо-германського типу правових систем. Зв'язок романо-германської правової сім'ї з римським правом. Рецепція права. Вплив канонічного права на формування романо-германського права. Поділ романо-германського права на публічне та приватне право. Публічне право. Приватне право. Галузі та інститути права у правових системах романо-германського типу. Джерела романо-германської правової сім'ї. Норми права в романо-германській правовій сім'ї. нормативно-правові акти в романо-германській правовій сім'ї. Закон як джерело в в романо-германській правовій сім'ї. Систематизація права у правових системах романо-германського типу. Загальні принципи в романо-германській правовій сім'ї. Доктрина права в романо-германській правовій сім'ї. Звичай у системі джерел романо-германської правової сім'ї. Судова система і судова практика в романо-германській правовій сім'ї. Тенденції розвитку правових систем романо-германського типу.

Тема 4. Актуальні проблеми дослідження англо-американського (англо-саксонського) типу правових систем.

Особливості англо-американської правової сім'ї. Англійське право. Право США. Інші правові системи англо-американського типу. Основні етапи розвитку англо-американської правової системи. Виникнення та реформування загального права. Юридичні фікції. Право справедливості. Закони і статутне право у історичному розвитку. Поняття та ознаки загального права. Право справедливості і його співвідношення з загальним правом. Джерела англо-американської правової сім'ї. Поняття та види джерел права англо-американської правової сім'ї. Прецедент як джерело права англо-американської правової сім'ї. Закон як джерело права в англо-американській правовій сім'ї. Звичай в англо-американській правовій сім'ї. Інші джерела англо-американської правової сім'ї розум, канонічне право, римське право). Особливості доктрини права у правових системах англо-американського типу. Судова система і судова практика.

Тема 5. Актуальні проблеми дослідження змішаного (гібридного) типу правових систем.

Поняття змішаного типу правових систем. Особливості скандинавської групи правових систем. Загальна характеристика латиноамериканської групи правових систем. Виникнення та становлення й історичний розвиток змішаних правових систем. Вплив скандинавського права на правові системи держав Балтії. Романо-германські риси права держав Латинської Америки, вплив на нього правової системи США. Джерела права змішаних правових систем. Система права і система законодавства, кодифікація.

Тема 6. Актуальні проблеми дослідження релігійного типу правових систем.

Особливості правових систем релігійного типу. Мусульманське (ісламське) право. Загальна характеристика мусульманського права. Його становлення і розвиток. Джерела мусульманського права (Коран, іджма, кийас). Правова доктрина у мусульманських правових системах. Право сучасних мусульманських держав. Класифікація сучасних правових систем за ступенем збереження у них ісламського права та впливу класичних правових систем. Закон і звичай у сучасних правових системах мусульманських держав. Індуське (індуїстське) право. Загальна характеристика індуського права. Джерела індуського права (веди, смрити, дхармасутри, дхармашастри, артхашастри, нибандхи). Сучасне право Індії. Звичай в індуському праві. Вплив англійської правової системи на еволюцію індуського права. Іудейське (єврейське) право. Загальна характеристика іудейського права. Джерела іудейського права (Старий Заповіт, Тора, Талмуд, Мидраш, звичай, законодавство мудреців, рішення європейських судів). Сучасне право Ізраїлю. Канонічне право. Загальна характеристика канонічного права. Джерела канонічного права (Біблія, Постанови обласних (помісних) соборів, Постанови Всесвітніх соборів, Постанови Синоду, Папські декреталії, наукові трактати авторитетних богословів, звичай). Застосування канонічного права в сучасному світі.

Тема 7. Характеристика традиційного типу правових систем: проблемні питання.

Особливості традиційних правових систем. Правова система Китаю. Етапи її формування. Джерела права КНР, їх ієрархія. Правова система Японії. Етапи її формування. Джерела сучасного японського права. «Гірі» як джерело японського права. Вплив класичних правових систем на розвиток правової системи Японії. Правові системи держав Африки. Основні риси звичаєвого права країн Африки до їх колонізації. Вплив правових систем держав – колонізаторів на джерела права і правові системи африканських держав. Особливості правової системи Південно-Африканської Республіки.

Розділ 3. Актуальні проблеми спеціального порівняльного правознавства

Тема 8. Проблематика порівняльного дослідження конституційного та адміністративного права основних, найбільш впливових правових систем світу.

Підходи до конституцій у романо-германських та англо-американських правових системах. Писані й неписані конституції. Інститути конституційного права. Європейська та американська модель судового конституційного контролю та конституційної юстиції. Змішані моделі конституційного контролю. Особливості конституційного контролю в Греції, Португалії, Канаді. Підходи до конституційного контролю у латиноамериканському праві.

Особливості адміністративного права в країнах романо-германського та англо-американського типів правових систем. Принципи адміністративного права в правових системах світу. Джерела адміністративного права. Державна служба. Функції адміністративної влади в країнах континентальної Європи. Адміністративна юстиція. Поліцейське право.

Тема 9. Проблематика порівняльного дослідження цивільного та сімейного права основних, найбільш впливових правових систем світу.

Особливості цивільного права в правових системах світу. Цивільне право у романо-германських та англо-американських правових системах; його особливості. Джерела цивільного права. Сфера цивільного права в різних типах правових систем. Цивільна правосуб'єктність в правових системах світу. Юридична особа та корпорація як організаційно-правові моделі колективних суб'єктів в країнах романо-германського та англо-американського права. Право власності в правових системах світу. Зобов'язальне право у правових системах світу.

Особливості шлюбно-сімейного права у правових системах романо-германського та англо-американського типу. Джерела сімейного права. Суб'єктність сторін у сімейних

правовідносинах. Обставини і умови визнання шлюбу, його типи. Відносини батьків і дітей за сімейним правом у різних правових системах світу. Відносини власності й спадкування у сімейному праві. Особливості сімейного права у мішаних правових системах.

Тема 10. Проблематика порівняльного дослідження кримінального права основних, найбільш впливових правових систем світу.

Особливості кримінального права в правових системах світу. Типи та моделі сучасних кримінально-правових систем. Джерела кримінального права в правових системах світу. Сучасні кримінально-правові системи та основні тенденції їх розвитку. Особливості кодифікації кримінально-правового законодавства. Поняття, ознаки та класифікація злочинів. Склад злочину: поняття, ознаки та значення. Стадії вчинення злочину в кримінальному праві. Суб'єкти кримінальної відповідальності. Кваліфікація злочинів. Обставини, що виключають злочинність діяння. Кримінальна відповідальність корпорацій. Інститут покарання в правових системах світу. Особливості виконання покарань.

Порівняльна характеристика особливої частини кримінального права зарубіжних країн. Особливості кримінальної відповідальності за окремі види злочинів проти основ національної безпеки (безпеки держави) за кримінальним правом зарубіжних країн.

Тема 11. Проблематика порівняльного дослідження процесуального права основних, найбільш впливових правових систем світу.

Процесуальне право в правових системах світу. Інквізиційний та змагальний судовий процес. Процедурні правила в правових системах світу. Принципи адміністративного, кримінального та цивільного процесу. Основні цивільні процесуальні моделі світу. Основні риси романо-германського типу цивільного процесу. Основні риси англо-американського типу цивільного процесу. Основні риси романо-германського типу кримінального процесу. Основні риси англо-американського типу кримінального процесу. Сутність та процедури квазісудової діяльності в США.

Судова система Франції. Судова система Німеччини. Судова система Великобританії. Судова система США.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Актуальні проблеми загальної частини порівняльного правознавства												
Тема 1. Порівняльне правознавство як метод, наука та навчальна дисципліна: проблемні питання.	12	2	2			8	12	2	-	-	-	12
Тема 2. Типологія правових систем світу. Проблема зближення та взаємний вплив правових систем	14	4	2			8	14	-	-	-	-	14
Разом за розділом 1	26	6	4			16	26	2	-	-	-	24
Розділ 2. Актуальні проблеми особливої частини порівняльного правознавства												
Тема 3. Актуальні проблеми дослідження романо-германського	14	4	2			8	14	2	2	-	-	10

(континентального) типу правових систем..												
Тема 4. Актуальні проблеми дослідження англо-американського (англо-саксонського) типу правових систем.	14	4	2			8	14	2	2	-	-	10
Тема 5. Актуальні проблеми дослідження змішаного (гібридного) типу правових систем.	8	2	-			6	8	-	-	-	-	8
Тема 6. Актуальні проблеми дослідження релігійного типу правових систем.	12	2	4			6	12	-	-	-	-	12
Тема 7. Характеристика традиційного типу правових систем: проблемні питання.	8	-	-			8	8	-	-	-	-	8
Разом за розділом 2	56	12	6			36	56	4	4			46
Розділ 3. Актуальні проблеми спеціального порівняльного правознавства												
Тема 8. Проблематика порівняльного дослідження конституційного та адміністративного права основних, найбільш впливових правових систем світу.	10	2	-			8	10	-	-	-	-	10
Тема 9. Проблематика порівняльного дослідження цивільного та сімейного права основних, найбільш впливових правових систем світу	10	4	-			8	10	-	-			10
Тема 10. Проблематика порівняльного дослідження кримінального права основних, найбільш впливових правових систем світу.	10	-	-			10	10	-	-			10
Тема 11. Проблематика порівняльного дослідження процесуального права основних, найбільш впливових правових систем світу.	10	-	-			6	10	-	-			10
Разом за розділом 3	40		-			32	40	-	-	-	-	40
Усього годин	120	26	14			84	120	6	4	-	-	110

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кі-сть годин дфн/зфн
1	Порівняльне правознавство як метод, наука та навчальна дисципліна: проблемні питання.	2/-
2	Типологія правових систем світу. Проблема зближення та взаємний вплив правових систем	2/2
3	Актуальні проблеми дослідження романо-германського (континентального) типу правових систем.	2/2
4	Актуальні проблеми дослідження англо-американського (англо-саксонського) типу правових систем.	2/-
5	Актуальні проблеми дослідження релігійного типу правових систем.	4/-
	Разом	12/4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кі-ть годин дфн/зфн
1	Ознайомитися з навчальною літературою та конспектом лекції з теми «Порівняльне правознавство як метод, наука та навчальна дисципліна: проблемні питання».	8/12
2	Ознайомитися з навчальною літературою та конспектом лекції з теми «Типологія правових систем світу. Проблема зближення та взаємний вплив правових систем».	8/14
3	Ознайомитися з навчальною літературою та конспектом лекції з теми «Актуальні проблеми дослідження романо-германського (континентального) типу правових систем».	8/10
4	Ознайомитися з навчальною літературою та конспектом лекції з теми «Актуальні проблеми дослідження англо-американського (англо-саксонського) типу правових систем».	8/10
5	Ознайомитися з навчальною літературою та конспектом лекції з теми «Актуальні проблеми дослідження змішаного (гібридного) типу правових систем».	6/8
6	Ознайомитися з навчальною літературою та конспектом лекції з теми «Актуальні проблеми дослідження релігійного типу правових систем».	6/10
7	Ознайомитися з навчальною літературою та конспектом лекції з теми «Характеристика традиційного типу правових систем: проблемні питання».	8/8
8	Ознайомитися з навчальною літературою та конспектом лекції з теми «Проблематика порівняльного дослідження конституційного та адміністративного права основних, найбільш впливових правових систем світу».	8/10
9	Ознайомитися з навчальною літературою та конспектом лекції з теми «Проблематика порівняльного дослідження цивільного та сімейного права основних, найбільш впливових правових систем світу».	8/10
10	Ознайомитися з навчальною літературою та конспектом лекції з теми «Проблематика порівняльного дослідження кримінального права основних, найбільш впливових правових систем світу».	10/10
11	Ознайомитися з навчальною літературою та конспектом лекції з теми «Проблематика порівняльного дослідження цивільного та сімейного права основних, найбільш впливових правових систем світу».	6/10

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальними завданнями з дисципліни є написання і публічний (на семінарі) захист індивідуальної роботи (виконаної у вигляді реферату), в якому має бути викладений порівняльно-правовий аналіз обраних студентом державно-правових явищ (проблемні питання) з тем, наведених нижче.

Виконання індивідуального завдання є необхідною умовою допуску студента до складання екзамену з дисципліни.

Суть індивідуального завдання - самостійна аналітична робота, що представляє собою творче викладення матеріалу.

Форма виконання індивідуального завдання - письмова (друкований або рукописний варіант).

Мета виконання індивідуального завдання - глибоке і всебічне засвоєння методології дослідження предмета теорії держави і права, чітке з'ясування кола явищ, які охоплюються об'єктом і предметом теорії держави і права; закріплення навичок аналітичної роботи, критичного аналізу і формулювання на її основі чітких висновків.

Вимоги до оформлення, структури і послідовності викладення матеріалу індивідуального завдання:

1. Титульний лист оформлюється з дотриманням вимог до титульного аркуша реферату
2. У якості вступу позначити причини актуальності дослідження даної проблеми.
3. Окреслити коло вчених, письменників, публіцистів, що досліджували дану проблематику та внесли певний внесок у її розв'язання.
4. Окреслити час досліджуваної матерії (історичний період, епоху, століття і т.п.), який береться за основу.
5. Окреслити простір досліджуваної матерії - перелік досліджуваних держав (груп (типів, видів) держав.
6. Послідовно викласти виявлені основні закономірності (відповідно до тематики контрольної роботи) або зіставлення ознак специфіки прояву досліджуваного явища в порівнюваних державах (державно-правових системах) або специфіку їх реалізації в рамках державно-правової системи одного типу, але в різні часові періоди (в індивідуальному завданні таке порівняння може бути здійснене за допомогою таблиці) з відповідною аргументацією загальнотеоретичного характеру та ілюстраціями належного історичного матеріалу, підкріплене посиланнями на відповідні наукові, публіцистичні або літературні джерела.
7. Окреслити відповідні фактори, що здійснили (або здійснюють) вплив на виявлений закономірний розвиток досліджуваного державно-правового явища. Зробити висновок про те, чи є досліджувані основні закономірності загальними або особливими (специфічними), і пояснити даний висновок. Зробити відповідні загальні висновки про специфіку проявів досліджуваного явища в різних державах (системах) або в різні часові періоди.
8. Навести список використаних джерел дослідження (такими можуть бути: наукові, науково-популярні, публіцистичні, художні твори, матеріали періодичних видань (преса) як в друкованому, так і в електронному, а також в аудіо- або відеоформаті (в останньому випадку - позначити посилання на їх ресурс).

Тематика індивідуального завдання:

1. Інтеграційні процеси в світі та порівняльне правознавство.
2. Порівняльно-правові дослідження в Україні. Тенденції розвитку порівняльно-правових досліджень у XXI ст.
3. Правова система як об'єкт юридичної компаративістики.
4. Розвиток типології правових систем.
5. Загальносвітові тенденції зближення та взаємовпливу правових систем.

6. Проблема змішаних правових систем та трансформації соціалістичного типу правових систем.
7. Проблема типологічної належності правової системи України.
8. Основні етапи розвитку романо-германської правової сім'ї.
9. Роль науки (університетів) у розвитку романо-германського права.
10. Зв'язок романо-германської правової сім'ї з римським правом.
11. Вплив канонічного права на формування романо-германського права.
12. Особливості юридичної техніки у правових системах романо-германського типу.
13. Англійське право та його історичний розвиток.
14. Право США та його історичний розвиток.
15. Основні етапи розвитку англо-американської правової системи.
16. Особливості доктрини права у правових системах англо-американського типу.
17. Судова система і судова практика у правових системах англо-американського типу.
18. Поняття змішаного (конвергенційного, гібридного) типу правових систем. Проблемні питання його визначення.
19. Особливості скандинавської групи правових систем.
20. Загальна характеристика латиноамериканської групи правових систем.
21. Особливості правових систем релігійного типу. Загальна характеристика
22. Мусульманське (ісламське) право, його становлення і розвиток.
23. Право сучасних мусульманських держав.
24. Сучасне право Ізраїлю.
25. Джерела іудейського права.
26. Правова система Китаю, етапи її формування.
27. Правова система Японії та етапи її формування.
28. Правові системи держав Африки.
29. Основні риси звичаєвого права країн Африки до їх колонізації.
30. Вплив правових систем держав – колонізаторів на джерела права і правові системи африканських держав.
31. Правова система Південно-Африканської Республіки.
32. Європейська та американська модель судового конституційного контролю та конституційної юстиції: порівняльно-правовий аналіз.

7. Методи навчання

Навчання проводиться із застосуванням методик максимальної активізації студентів під час занять шляхом організації виконання творчих завдань, підготовки презентацій, рефератів, доповідей і повідомлень.

Під час навчання акцентується увага на проблемних та актуальних питаннях порівняльного правознавства.

Стимулюється самонавчання студентів та групові завдання з метою набуття навичок роботи у команді та самостійного пошуку вирішення проблеми.

8. Методи контролю

Поточний контроль проводиться на семінарських заняттях протягом семестру. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування (під час аудиторних занять в системі Google Meet) та письмового контролю (виконання практичних задач в системі GoogleClassroom).

Підсумковий семестровий контроль проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі *екзамену*. Студент може бути допущений до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт,

передбачених навчальним планом на семестр з дисципліни Адміністративні послуги та провадження.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні екзамену з навчальної дисципліни Адміністративні послуги та провадження, складає 40.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни та балів, набраних при складанні семестрового екзамену.

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

Питання, що виносяться на підсумковий контроль:

1. Порівняльне правознавство як метод, наука та навчальна дисципліна: проблемні питання.
2. Природа порівняльного правознавства: основні концепції. Особливості предмета порівняльного правознавства як науки. Об'єкти порівняльного правознавства, їх види.
3. Місце порівняльного правознавства в системі юридичних наук. Актуальність порівняльно-правових досліджень в сучасному світі.
4. Проблеми методології порівняльного правознавства. Філософські, загальнонаукові та спеціально наукові методи порівняльного правознавства.
5. Функції порівняльного правознавства.
6. Застосування порівняльно-правового методу за часів античності, Просвітництва і Нового часу. Британський колоніалізм та порівняльно-правові дослідження. Вплив процесів кодифікації на розвиток порівняльних досліджень.
7. Інтеграційні процеси в світі та порівняльне правознавство: проблемні питання.
8. Інституціоналізація порівняльного правознавства (конгреси, товариства, кафедри, журнали тощо).
9. Порівняльно-правові дослідження в Україні. Загальна характеристика.
10. Тенденції розвитку порівняльно-правових досліджень в Україні у ХХІ ст.
11. Загальна характеристика правової системи. Правова система як об'єкт юридичної компаративістики: проблемні питання.
12. Проблеми типології правових систем світу. Розвиток типології правових систем. Основні критерії типології правових систем. Тип правової системи (правова сім'я). Основні правові типи (сім'ї) правових систем, підходи до їх визначення. Групи та підгрупи (підтипи) правових систем.
13. Загальносвітові тенденції зближення та взаємовпливу правових систем. Комплексна характеристика проблем.
14. Правова акультурація, її види, позитивні та негативні наслідки. Рецепція та реставрація.
15. Гармонізація та уніфікація законодавства. Програмно-забезпечувальні та юридичні засоби зближення правових систем.
16. Теорія і практика конвергенції, зміна її сутності в сучасних умовах.
17. Проблема змішаних правових систем та трансформації соціалістичного типу правових систем.
18. Проблема типологічної належності правової системи України.
19. Загальна характеристика та особливості романо-германської правової сім'ї. Терміни «романо-германська правова сім'я», «сім'я континентального права», «сім'я цивільного права»: проблемні питання.
20. Основні етапи розвитку романо-германської правової сім'ї: дослідницька характеристика.
21. Роль науки (університетів) у розвитку романо-германського права.
22. Зв'язок романо-германської правової сім'ї з римським правом. Рецепція права. Римське вульгарне право.

23. Вплив канонічного права на формування романо-германського права.
24. Поділ романо-германського права на публічне та приватне право. Публічне право. Приватне право.
25. Галузі та інститути права у правових системах романо-германського типу.
26. Особливості юридичної техніки у правових системах романо-германського типу: проблемні питання.
27. Джерела права романо-германської правової сім'ї. Загальна характеристика. Дискусія щодо джерел права.
28. Норми права в романо-германській правовій сім'ї. Нормативно-правові акти в романо-германській правовій сім'ї.
29. Закон як джерело права в романо-германській правовій сім'ї. Систематизація права у правових системах романо-германського типу.
30. Загальні правові принципи в романо-германській правовій сім'ї. Доктрина права в романо-германській правовій сім'ї.
31. Звичай у системі джерел романо-германської правової сім'ї.
32. Судова система і судова практика в романо-германській правовій сім'ї.
33. Тенденції розвитку правових систем романо-германського типу.
34. Загальна характеристика і особливості правових систем англо-американського типу: проблемні питання.
35. Англійське право. Загальна характеристика.
36. Право США. Загальна характеристика.
37. Інші (крім Англії та США) правові системи англо-американського типу. Загальна характеристика.
38. Основні етапи розвитку англо-американської правової системи.
39. Виникнення та реформування загального права. Юридичні фікції. Право справедливості. Закони і статутне право у історичному розвитку. Право справедливості і його співвідношення з загальним правом.
40. Джерела права англо-американської правової сім'ї. Загальна характеристика.
41. Прецедент як джерело права англо-американської правової сім'ї. Проблема співвідношення прецеденту та закону.
42. Закон як джерело права в англо-американській правовій сім'ї. Специфіка статутного права.
43. Звичай в англо-американській правовій сім'ї: дослідницьке бачення.
44. Поняття та види джерел права англо-американської правової сім'ї. Інші джерела англо-американської правової сім'ї (розум, канонічне право, римське право).
45. Особливості доктрини права у правових системах англо-американського типу.
46. Судова система і судова практика у правових системах англо-американського типу.
47. Поняття змішаного (конвергенційного, гібридного) типу правових систем. Проблемні питання його визначення.
48. Особливості скандинавської групи правових систем: проблема класифікації.
49. Загальна характеристика латиноамериканської групи правових систем: проблема класифікації.
50. Виникнення та становлення й історичний розвиток змішаних правових систем. Вплив скандинавського права на правові системи держав Балтії.
51. Джерела права змішаних правових систем. Система права і система законодавства, кодифікація.
52. Особливості правових систем релігійного типу. Загальна характеристика і проблемні питання.
53. Мусульманське (ісламське) право. Загальна характеристика мусульманського права. Його становлення і розвиток.
54. Джерела мусульманського права (Коран, Сунна, фікх, іджма, кийас).

55. Правова доктрина у мусульманських правових системах: специфіка розуміння й дослідження.

56. Право сучасних мусульманських держав. Проблема класифікації сучасних правових систем за ступенем збереження у них ісламського права та впливу класичних правових систем. Закон і звичай у сучасних правових системах мусульманських держав.

57. Індуське (індуїстське) право. Загальна характеристика індуського права. Джерела індуського права (веди, смрити, дхармасутри, дхармашастри, артхашастри, нибандхи).

58. Сучасне право Індії. Звичай в індуському праві. Вплив англійської правової системи на еволюцію індуського права.

59. Іудейське (єврейське) право: дискусійні питання. Загальна характеристика іудейського права. Сучасне право Ізраїлю.

60. Джерела іудейського права (Старий Заповіт, Тора, Талмуд, Мидраш, звичай, законодавство мудреців, рішення європейських судів).

61. Канонічне право. Загальна характеристика канонічного права. Проблема застосування канонічного права в сучасному світі.

62. Джерела канонічного права (Біблія, Постанови обласних (помісних) соборів, Постанови Всесвітніх соборів, Постанови Синоду, Папські декреталії, наукові трактати авторитетних богословів, звичай).

63. Особливості традиційних правових систем: проблемні питання.

64. Вплив правових систем держав – колонізаторів на джерела права і правові системи африканських держав: культурологічні дискусії. Особливості правової системи Південно-Африканської Республіки.

65. Європейська та американська модель судового конституційного контролю та конституційної юстиції. Змішані моделі конституційного контролю: дослідницький аналіз.

66. Особливості цивільного права в правових системах світу. Сфера цивільного права в різних типах правових систем.

67. Юридична особа та корпорація як організаційно-правові моделі колективних суб'єктів в країнах романо-германського та англо-американського права. Право власності в правових системах світу.

68. Особливості адміністративного права в країнах романо-германського та англо-американського типів правових систем. Загальна характеристика.

69. Особливості кримінального права в правових системах світу. Типи та моделі сучасних кримінально-правових систем.

70. Процесуальне право в правових системах світу. Загальний порівняльний аналіз.

9. Схема нарахування балів

(для студентів денної та заочної форми навчання)

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальне завдання						Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Розділ 3	Самостійна робота у режимі дист. навч.	Індивід. завд.	Разом		
T1-T2	T3-T6	T8-T9	T2, T5, T7, T10, T11				
10	15	-	15	20	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання різноманітних форм поточного контролю роботи студентів:

1. Участь у семінарському занятті (оцінюється від 0 до 5 балів):

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;

- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;

- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;

- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;

- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;

- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;

- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;

- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;

- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;

- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;

- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;

- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

0 балів – відсутність відповіді або її невідповідність темі заняття

3. Виконання індивідуальної роботи (оцінюється від 1 до 20 балів) – передбачає оцінювання як формальної сторони виконання роботи (відповідність усім формальним вимогам до роботи), так і змістовної сторони роботи (зокрема, повнота та глибина дослідження) – цей письмовий аспект роботи студента над індивідуальною роботою оцінюється від 1 до 10 балів.

9-10 балів – повне розкриття теми, наявність оригінальних думок і суджень, наявні самостійні висновки, використання широкого спектру (більше 5 назв) сучасної наукової літератури; робота оформлена з відповідним науково-довідковим апаратом;

7-8 бали – повне розкриття теми, наявні самостійні висновки, використання більше 5 назв наукової літератури (не менше 3 сучасної), підручників та посібників; робота оформлена з відповідним науково-довідковим апаратом;

5-6 бали – тема в цілому розкрита, наявні висновки, використано від 3 до 5 назв наукової та навчальної літератури; робота оформлена з відповідним науково-довідковим апаратом;

3-4 бали – тема розкрита поверхово, наявні висновки, однак зміст роботи показує розуміння автором проблеми, використано від 3 до 5 назв наукової та навчальної літератури;

1-2 бали – тема розкрита в окремих аспектах, використана навчальна та наукова література.

Ще від 1 до 10 балів відводиться на захист роботи на аудиторному занятті, що передбачає успішне оприлюднення результатів дослідження, а також вміння знаходити відповіді на запитання студентів та викладача з приводу тематики індивідуального завдання:

9-10 балів – студент вільно володіє проблемними питаннями індивідуальної роботи, логічно (з використанням презентації) викладає основні її положення, орієнтується в науковому дискурсі з проблематики, позиціях вітчизняних та зарубіжних науковців, володіє методологією наукового дослідження, вміє брати участь у дискусії з доктринальних питань, впевнено й аргументовано і повно відповідає на всі питання викладача та студентів;

7-8 балів – студент володіє проблемними питаннями індивідуальної роботи, логічно викладає основні її положення, орієнтується в науковому дискурсі з проблематики, позиціях вітчизняних та зарубіжних науковців, володіє методологією наукового дослідження, вміє брати участь у дискусії з доктринальних питань, впевнено й аргументовано і повно відповідає на всі питання викладача та студентів;

5-6 балів – студент володіє проблемними питаннями індивідуальної роботи, логічно викладає основні її положення, орієнтується в науковому дискурсі з проблематики, володіє методологією наукового дослідження, вміє брати участь у дискусії з доктринальних питань, впевнено й аргументовано відповідає на більшість питань викладача та студентів;

3-4 бали – студент володіє проблемними питаннями індивідуальної роботи, логічно викладає основні її положення, відповідає на більшість питань викладача та студентів;

1-2 бали – студент під час доповіді показує знання основних положень проблеми, за якою підготовлена індивідуальна робота, відповідає хоча б на одне питання викладача та студентів.

0 балів – студент не володіє проблемою індивідуальної роботи.

4. Екзамен (оцінюється від 0 до 40 балів) – відповіді на 40 тестових питань закритого типу, правильна відповідь на кожне з них оцінюється в 1 бал.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для екзамену
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Порівняльне конституційне право : навчальний посібник / Т.Є. Кагановська, Я.О.Григоренко, Є.І.Григоренко, О.В. Дягілев та ін., за ред. Л.В. Новікової., Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2018. - 324 с.

2. Порівняльне правознавство: підручник / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля-Сабадаш та ін., за ред. О. В. Петришина. Х.: Право, 2012. 272 с. Електронний ресурс: URL: <http://194.44.152.155/elib/local/r233.pdf>.

Допоміжна література

1. Бехруз Х. Порівняльне правознавство. Одеса: Фенікс, 2009. 464 с.
2. Дамірлі М. Система порівняльного правознавства як комплексної науки. *Порівняльне правознавство*. №1-2. С.255-265.

3. Кресін О. В. Порівняльне правознавство у XIX – XX століттях: проблеми становлення: Монографія. Київ: Логос, 2011. 294 с.
4. Луць Л.А. Сучасні правові системи світу. Навчальний посібник. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003. 255 с.
5. Порівняльне правознавство: Навч. посібник / О.О. Погрібний, І.М. Погрібний, О.В. Волошенюк та ін. / За заг. ред... д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АпрН України О.Н. Ярмиша. Х., 2006.
6. Порівняльне правознавство: хрестоматія для юрид. вищих навч. закладів і ф-тів: навч. посібник /уклад.: О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов. Харків: Право, 2016. 1024 с.
7. Філософія порівняльного правознавства: Збірник наукових праць (Philosophy of Comparative Jurisprudence)/За ред. О. В. Кресіна, І. М. Ситара; упор. О. В. Кресін. Київ; Львів: Ліга-прес, 2015. 540 с.
8. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Порівняльне правознавство (правові системи світу). К.: Парламентське вид-во, 2008. 488 с.
9. Лук'янов Д. В. Релігійні правові системи в сучасному світі : монографія/ Х. : Право, 2015. 352 с.
10. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): Монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. 304 с.
11. Порівняльне судове право: Навч. посіб. /І. Є. Марочкін, Л. М. Москвич, Н. В. Сібільова, В. С. Бабкова, Ю. І. Крючко; за ред. І. Є. Марочкіна та Л. М. Москвич. Х.: Право, 2008. 112 с.
12. Пухтецька А. Європейські принципи адміністративного права: поняття і система. *Право України*. 2006. №10.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Американське товариство порівняльного права: *Електронний ресурс*: Режим доступу: www.comparativelaw.org
2. Британський інститут міжнародного та порівняльного права: *Електронний ресурс*: Режим доступу: www.biiicl.org
3. Британський національний комітет порівняльного права: *Електронний ресурс*: Режим доступу: www.iel.bham.ac.uk/ukncsl/
4. Інститут зарубіжного й міжнародного кримінального права (Фрейбург, ФРН): *Електронний ресурс*: Режим доступу: www.iuscrim.mpg.de
5. Міжнародна академія порівняльного права (Гаага, Нідерланди): *Електронний ресурс*: Режим доступу: www.iuscomparatum.org
6. Міжнародний інститут порівняльного аналізу (Київ, Україна): *Електронний ресурс*: Режим доступу: www.ussr.to/Ukraine/ica/